

A LIBRARY OF CONGRESS SZEREPE A KIALAKÍTANDÓ NEMZETI HÁLÓZATON BELÜL

A The role of the Library of Congress in the evolving national network c. tanulmány (Washington, LC, 1978. 141 p.) alapján tömörítette ZOLTÁN IMRE.

A tanulmány előzménye és célja

Korántsem újkeletű kérdés az Egyesült Államokban a nemzeti hálózat vezetésének megoldatlansága. A Könyvtári és Tájékoztatástudományi Nemzeti Bizottság (National Commission on Libraries and Information Science, NCLIS) „A könyvtári és tájékoztatási szolgálatok céljai és akcióprogramja” c. előzetes programjában már 1975-ben megjelölte a teljes nemzeti hálózat azon területeit, amelyek irányításában a Library of Congressnek (LC) a vezető szerepet kellene betöltenie. Az LC a következő évben elérkezettnek látta az időt hálózatfejlesztési hivatalának (Network Development Office) létrehozására, majd a hálózat tanácsadó csoportjának (Network Advisory Group) megalakítására. A munka eredményét „A nemzeti bibliográfia a nemzeti könyvtári és tájékoztatási szolgálat rendszerében” c. programban fogalmazták meg.

Ilyen előkészületek után határozták el, hogy a teljes nemzeti hálózatot átfogó, az egész könyvtári közösségről képet nyújtó országos felmérést kell végezni. A felmérésnek azt a célt kell szolgálnia, hogy megtalálják az optimális alternatívát az össznemzeti hálózat vezetésének mind ez ideig megoldatlan kérdésében. A felmérés 23 hálózati szervezetre és intézményre terjedt ki. Igyekeztek a résztvevőket úgy kijelölni, hogy a személyes beszélgetésekre és kérdőívekre adott válaszokból az országos keresztmetszetet tükröző reális kép alakulhasson ki, s lehetőleg hűen tömörítse a hálózathoz tartozó több ezer könyvtár véleményét. Szerepeltek ezért a felmérésbe vont intézmények között egy-egy államot (pl. Illinois Library and Information Network), több államot (pl. Southeastern Library Network), több egyetemet (pl. Five Associated University Libraries), nagyobb regionális egységeket (pl. Bibliographical Center for Research) stb. átfogó hálózati központok, de ott találjuk az ismert Ohio College Library Centert (OCLC) is. Ez utóbbi az Egyesült Államokban egymaga több mint 600 könyvtár részére 1200 terminálon biztosítja a „központi katalógushoz” való on-line hozzáférést.

A felmérés szempontjai

Mind az említett előzetes programdokumentumok elkészítésénél, mind a felmérés lefolytatásánál a következőkből indultak ki:

1. A meglévő könyvtárak, hálózati rendszerek, kivonatoló és indexelő szolgálatok stb. bázisából kell a nemzeti könyvtári és tájékoztatási hálózatot kifejleszteni.

2. Egységes információkezelési rendszerre az Egyesült Államokban nincs feltétlenül szükség. A szabadon kialakított különböző rendszerek között a kompatibilitást az adatok kijelölésének, összetételének, a szerkezetnek szabványosításával kell biztosítani.

3. A könyvtári és tájékoztatási szolgálat bármely nemzeti programjának az LC bibliográfiai apparátusa képezi a magját.

4. Bárhová is kerüljön a nemzeti hálózat irányítása, az LC bibliográfiai apparátusának jelentőségét az nem érinti, ezért az LC szerepe a kialakítandó nemzeti hálózatban már most meghatározható.

5. Lévén már jó ideje a bibliográfiai eszközök fő előállítója az országban, következőképpen ésszerű, hogy az LC legyen a hálózat nemzeti bibliográfiai csomópontja, s egyben felelőse a nemzeti bibliográfiai apparátus építésének és fenntartásának.

6. Az LC nem láthatja el és nem végezheti a hálózat igényelte összes bibliográfiai szolgáltatást. Ki kell alakítani az ésszerű munkamegosztást a katalogizálás és input decentralizálásában, együtt a nemzeti bibliográfiai adatbázis bibliográfiai egységének centralizált felelősségével és az elfogadott formátumokat tartalmazó rendszerek (authority system) fenntartásával.

7. A nemzeti bibliográfia legyen kompatibilis az egyetemes bibliográfiai ellenőrzést célzó nemzetközi törekvésekkel.

8. A nemzeti bibliográfiához való on-line kapcsolatot nem minden intézmény igényli, tehát szükség lesz az on-line hozzáférés hierarchiájának kidolgozására.

Az LC jelenlegi szerepe

A tanulmány hangsúlyozza: függetlenül attól, kijelölik-e a hálózat vezető könyvtárának vagy sem, az LC katalogizálási, feldolgozási és tájékoztatási kapacitásával, állományának nagyságával stb. jelenleg is olyan sokirányú tevékenységet végez, hogy vezető szerepe aligha vitatható.

A felmérés során az egész könyvtári közösség osztatlan elismeréssel nyilatkozott az LC kezdeményezte s általa működtetett MARC programról, amelyet az LC éppen a hálózat sürgető igényére, a nemzeti könyvtári szükségletek kielégítésére valósított meg. Megállapítható tehát, hogy az LC kifejlesztette MARC II géppel olvasható adatbázist a könyvtárgépesítés sarokkövének fogadják el.

A felmérés eredménye

A nyert információk alapján gondosan megvizsgálták a megannyi hálózati központ helyzetét, szolgáltatásait, terveit, s azokat összevetették az LC lehetőségeivel. A megkérdezettek az LC eddigénél fokozottabb koordináló szerepét sürgették, s ennek indokait és szükségességét a következő főbb érvekkel támasztották alá:

– *A hálózatfejlesztésben vezető szerepet* töltsön be az LC, s elsősorban a szabványosítás révén teremtse meg a megannyi szövetségi, regionális, állami, helyi stb. rendszerek egymás közötti kompatibilitását.

– *Az elfogadott formátumokat* tartalmazó rendszert (authority system), a katalógizálási tevékenységet a könyvtárak munkájának támogatása érdekében az LC részéről folytatni és kiterjeszteni szükséges.

– *On-line Nemzeti Bibliográfiai Adatbázist* kell az LC-nek életre hívnia és fenntartania, hogy a nemzeti hálózat résztvevői számára az authority adatok elérhetők legyenek.

– *A nemzeti lelőhelyi adatok elérhetősége* érdekében az LC folytassa géppel olvasható nemzeti központi katalógusának fejlesztését.

– *A Tájékoztatói és Oktatási Program* lényeges kibővítése kívánatos, hogy a könyvtári közösség ily módon szerezhesen folyamatosan tudomást mind az LC, mind a nemzeti hálózat helyzetéről és fejlesztési tevékenységéről.

Következtetések és javaslatok

A megkérdezettek zöme – már az eddig betöltött szerepe miatt is – az LC-t tartja a legalkalmasabbnak a nemzeti hálózat fejlesztését érintő feladatok koordinálására, s ezáltal a különböző rendszereknek közös mederbe, a kialakítandó nemzeti hálózatba történő bekapcsolódásának elősegítésére. E célt megvalósítandó, a tanulmány a teendőket az LC számára a következőkben foglalja össze:

– *Authority System fejlesztése.* Folytatandó a szabványos adatbázisok kialakításához és ellenőrzéséhez támaszpontul szolgáló minták, elfogadott formátumokat tartalmazó rendszerek (authority system, -data, -records, -file) kidolgozása és szétszűrése.

– *Authority adatbázis létrehozása.* Megteremtendő a nemzeti bibliográfiai katalógizálási és authority adatbázis, s ezt a korrekt adatbázist a nemzeti hálózat számára hozzáférhetővé kell tenni.

– *Lelőhely adatok hozzáférhetősége.* Folytatandó a lelőhelyek megállapítását tartalmazó géppel olvasható központi katalógus kezelése.

– *Oktatási Program kézbentartása.* Kiterjesztendő a tájékoztató és oktatási program, és a könyvtári közösség rendszeresen értesítendő az LC és a nemzeti hálózat fejlesztési tevékenységéről.

A felsorolt feladatok megvalósításához a tanulmány az alábbi főbb intézkedések megtételét javasolja:

– *Távközlési és Számítógépes Felépítés.* Szakemberek dolgozzák ki a nemzeti hálózat igényeit kielégítő megosztott számítógépes feldolgozás távközlési és számítógépes technikájának specifikációját.

– *Hozzáférhetőségi szint rögzítése.* Szakemberek dolgozzák ki a nemzeti hálózat szervezeti felépítését, és abban határozzák meg a hálózathoz tartozó minden egyes könyvtár hozzáférhetőségi szintjét.

– *On-line hozzáférési kísérlet.* Úttörő kísérlet végzendő néhány kiválasztott, a Szerzeményezési és Katalogizálási Nemzeti Programban (National Program for Acquisitions and Cataloging) részt vevő könyvtár bevonásával. Számukra lehetővé kell tenni az on-line hozzáférést az LC katalogizálási és feldolgozás-közbeni adataihoz, sőt igény esetén távközlési úton egyéb szolgáltatásokat is kaphatnak (pl. valamely tétel katalogizálási prioritásának megváltoztatását, vagy megrendelését stb.).

– *Számítógépes üzenetközvetítő rendszer létrehozása.* Kifejlesztendő egy számítógépek közötti postai és üzenetközvetítő rendszer, oda-vissza kapcsolattal az LC-hez. A rendszer ráépülne a számítógépes adat-továbbító hálózatra, azaz igénybe is venné a meglévő terminálokat és számítógépeket, amelyek a kutatást és rekordok átvitelét végzik. Ez a rendszer alkalmas lesz mind a referenz szolgálat és könyvtári kölcsönzés alátámasztására, mind a katalogizálási kérdések megválaszolására.

– *Szolgáltatások távlati tervének ismertetése.* Kidolgozandók és szétsugárzandók az LC szolgáltatások távlati tervei. A tervnek tartalmaznia kell a szolgáltatások leírását, a hozzáférhetőségek szintjét, az életbe léptetések várható időpontjait, valamint a szolgáltatások árát.

A Library of Congress Network Development Office megbízásából és az NCLIS támogatásával készült felmérő tanulmány legfontosabb következtetése: az *egyértelmű állásfoglalás az LC nemzeti hálózatvezetési elhivatottsága mellett.*

